

บทที่ 1

บทนำ

สภาพปัญหา

การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้รับคร่ำครวญอ้างในฐานะที่เป็นระบบการเมืองการปกครองอันเป็นเป้าหมายที่พึงปรารถนามานับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพ.ศ. 2475 หรือก่อนหน้านั้นเสียด้วยซ้ำ จากคำแถลงของคณะราษฎรซึ่งได้ประกาศเป็นหลักการของการปกครองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นได้ระบุถึงหลักการที่สำคัญบางประการของระบบประชาธิปไตย ได้แก่ การให้ราษฎรมีสติธิเสมอภาคกัน ให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ¹ ในการดำเนินการปกครองของรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่งตั้งหรือ มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร ก็มักมีการกล่าวอ้างถึงระบบประชาธิปไตยทั้งในแง่ที่เป็นจุดหมายหมาย และ วิธีการในการดำเนินการปกครองอยู่เสมอ

แต่สภาพความเป็นจริงที่ปรากฏตลอดมา คือ ความพยายามที่จะพัฒนาระบบการเมืองของประเทศไทยไปสู่ระบบประชาธิปไตยนั้นประสบความล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับความพยายามที่จะนำเอาระบบประชาธิปไตยไปใช้ในประเทศกำลังพัฒนาหลาย ๆ ประเทศนั่นเอง

จากการศึกษาวิเคราะห์ของนักวิชาการทางรัฐศาสตร์หลายสำนักเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการนำเอาระบบประชาธิปไตยไปใช้ในประเทศกำลังพัฒนาได้มีการสรุปปัญหาต่าง ๆ เป็นแนวทางสำคัญ ๆ ที่ไม่แตกต่างกันนัก เช่น มีปัญหา

¹ เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, " การปฏิวัติ 2475 " ใน รัชยอนันต์ สมุทวณิช และ เสริมรัฐพร คูศิริพิทักษ์ (บรรณาธิการ), สัจจการเมือง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 53.

ด้านโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองสมัยใหม่ที่น่าไปก่อตั้งในสังคมนั้นไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในสังคมนั้น ทำให้ระบบการเมืองไร้เสถียรภาพ ขาดความต่อเนื่อง รัฐสภาอ่อนแอ พรรคการเมืองไม่พัฒนา มีการใช้ความรุนแรงและวิธีการนอกกฎหมายของระบบประชาธิปไตย ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองโดยตรงและทางอ้อม ฯลฯ

ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ก็คือ การที่ประชาชน หรือ สมาชิกของระบบการเมืองนั้นมีวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) อันส่งผลให้มีทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยมอันไม่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตย เกเบรียล อัลมอนต์และซิดนีย์ เวอร์บา กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า " การพัฒนารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น การมีเพียงสถาบันประชาธิปไตยที่เป็นทางการ เช่น การให้สิทธิในการเลือกตั้ง การมีพรรคการเมือง มีฝ่ายนิติบัญญัติที่มาจาก การเลือกตั้ง ฯลฯ เท่านั้นยังไม่เพียงพอ การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับระบบการเมืองนั้นด้วย " ¹ คำว่า " วัฒนธรรมทางการเมือง " นี้ เวอร์บาได้อธิบายว่า หมายถึง ระบบแห่งแบบแผนของความเชื่อถือ ความรู้สึกนึกคิดที่สมาชิกของชุมชนทางการเมืองหนึ่ง ๆ มีต่อการเมืองและสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกการเมือง เช่น กิจกรรมทางการเมือง สถาบันทางการเมือง ² - วัฒนธรรมทางการเมืองที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาการเมืองหนึ่งใดไปได้นั้นต้องเป็น

¹ Gabriel A. Almond and Sidney Verba, The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations (Boston : Littel, Brown, 1965), p.3.

² Sideney Verba, "Comparative Political Culture " in Lucian W. Pye and Sidney Verba (eds) , Political Culture and Political Development (Princeton : Princeton University Press, 1965), p.516.

วัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องและเอื้ออำนวยต่อระบบการเมืองนั้น สมาชิกของระบบการเมืองจะต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาและให้ความสนับสนุนต่อระบบการเมือง Thinapan Nakata เสนอว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่จะเอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตยบางประการ ได้แก่¹ การมีความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางการเมือง การยอมรับความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์ มีความเชื่อมั่นในความมีประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (political efficacy) มีความเชื่อมั่นในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

✓ การที่วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหนึ่ง ๆ จะเป็นอย่างไรนั้นจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) ซึ่งเป็นกระบวนการในการก่อรูปร่างและส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองในทุกกระบวนการเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองนั้นอาจจะเป็นทั้งกระบวนการเพื่อรักษา สืบทอด เปลี่ยนแปลง หรือ สร้างวัฒนธรรมทางการเมืองก็ได้²

ปัญหาในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยก็ไม่แตกต่างจากในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กล่าวคือ นอกจากจะมีปัญหาในด้านโครงสร้างและสถาบันทางการเมืองแล้ว ยังมีอุปสรรคในด้านวัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองอีกด้วย มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองไว้หลายผลงาน โดยส่วนใหญ่มุ่งให้ความสนใจกับการเรียนรู้ทางการเมืองที่ก่อให้เกิดทัศนคติ บุคคลิกภาพ หรือ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและอำนาจนิยม โดยทำการศึกษาวิจัยในกลุ่มประชากรที่มีบทบาทหรือ

¹ Thinapan Nakata, The Problems of Democracy in Thailand: A Study of Political Culture and Socialization of College Students (Bangkok : Praepittaya, 1975).

² Richard Dawson and Kenneth Prewitt, Political Socialization (Boston : Little, Brown, 1969), p.27.

คาดว่าจะมีบทบาทสำคัญในระบบการเมือง ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม เช่น นักศึกษา นักเรียนทหาร ตำรวจ นายทหารระดับต่าง ๆ ข้าราชการ ครู ฯลฯ

การวิจัยของสุจิต บุญบงการ¹ ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองระหว่างนิสิตนักศึกษา 3 กลุ่ม คือ นักศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และนักศึกษาด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตนักศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 5 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผลการศึกษา พบว่า นิสิตนักศึกษาโดยส่วนรวมมีความสนใจทางการเมืองพอสมควร เนื่องจากมีการศึกษาสูง แต่ความสนใจนั้นมีได้มีมากถึงขนาดทำให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่าง เข้มแข็ง นักศึกษาส่วนใหญ่ยังคงมีความนิ่งเฉยทางการเมืองอยู่ ในด้านความเลื่อมใสต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็ปรากฏให้เห็นอยู่บ้างเช่นกัน แต่ดูเหมือนจะไม่ได้ตั้งแน่นอนนัก เพราะมีปรากฏการณ์ให้เห็นว่ายังคงมีความเป็นอำนาจอานิยมอยู่ นักศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์มีความสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาด้านอื่น ๆ

ในพ.ศ. 2515 ทินพันฐ์ นาคะตะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Problems of Democracy in Thailand : A Study of Political Culture and Socialization of College Students.

เพื่อศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษาไทย โดยทำการศึกษา นักศึกษา 3 กลุ่ม คือ นักศึกษาด้านสังคมศาสตร์ นักศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ และนักเรียนทหาร ใช้กลุ่มตัวอย่างจาก โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ โรงเรียนนายเรืออากาศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติทาง

¹ สุจิต บุญบงการ, " นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย " ใน วรรณไวทยากร (พระนคร : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย , 2514).

² Thinapan Nakata, Op.Cit.

การเมืองแบบอำนาจนิยมในระดับสูง ขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมในทางการเมือง ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์ แต่ก็มีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยในระดับสูงในบางลักษณะ เช่น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางการเมืองด้วย คือ ยิ่งเรียนสูงขึ้น ทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยและการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะลดลง ทัศนคติที่เป็นอำนาจนิยม การไม่ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ มีแนวโน้มสูงขึ้น และพบว่า นักเรียนในโรงเรียนทหารมีลักษณะเป็นอำนาจนิยมมากที่สุด ส่วนผู้ที่เรียนทางวิทยาศาสตร์มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนทหารและนายทหารระดับต่าง ๆ อยู่บ้าง เช่น การศึกษาของสุรพาสน์ ทัทภมมาน เกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันของสามเหล่าทัพ¹ ทรรศนีย์ ปัจจุสานนท์ ศึกษาทัศนคติและการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า² บุญชาติ พรหมพูล ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายเรืออากาศ³ และ ชวลิต ภัยลี ศึกษา

¹ สุรพาสน์ ทัทภมมาน, " ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารชั้นนายพันของกองทัพบก กองทัพเรือและกองทัพอากาศ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519).

² ทรรศนีย์ ปัจจุสานนท์, " การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยทหารบกไทย " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519).

³ บุญชาติ พรหมพูล, " การเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนโรงเรียนนายเรืออากาศ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520).

ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ¹ ผลการวิจัยเหล่านี้พบว่า กลุ่มประชากรที่ทำการวิจัยนั้นมีลักษณะการเรียนรู้ทางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองในลักษณะที่เป็นเผด็จการหรืออำนาจนิยมมากกว่าประชาธิปไตยทั้งสิ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งก็คือ จากการศึกษาวิจัยของนักรัฐศาสตร์ในหลายประเทศ เป็นที่ยอมรับกันว่า การเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่มีการก่อตัวมาตั้งแต่วัยเด็ก² วัยเด็กจะเป็นต้นกำเนิดของความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เป็นการเริ่มต้นการพัฒนาการสร้างลักษณะเฉพาะของบุคคลในทางการเมือง (political self) ของแต่ละ

¹ ขวลิท ภัยลี้, " ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนนายร้อยตำรวจ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการปกครอง มัธยมศึกษาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522).

² ผลการวิจัยเรื่องเด็กกับการเมืองในต่างประเทศที่สำคัญ ๆ ได้แก่ David Easton and Robert Hess, " The Child's Political World " Midwest Journal of Political Science Vol.6 No.2 (1942).

Fred I. Greenstein, " The Benevolent Leader : Children's Images of Political Authority " American Political Science Review Vol.54 No.4 (1960).

Fred I. Greenstein, Children and Politics (New Haven : Yale University Press, 1965).

David Easton and Jack Dennis, " The Child's Acquisition of Regime Norms " American Political Science Review Vol.61 No.1 (1967).

David Easton and Jack Dennis, Children in the Political System : Origin of Political Legitimacy (New York : McGraw Hill, 1969).

คนชั้น¹ และจะมีผลสืบเนื่องไปจนเติบโตสู่วัยผู้ใหญ่

แต่การศึกษาวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนกับระบบการเมืองยังมีไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่เพียงการเรียนรู้ทางการเมืองของเด็กที่ก่อให้เกิดทัศนคติหรือความรู้ความเข้าใจต่อรูปแบบการปกครอง โดยเฉพาะลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือ อำนาจอธิปไตยเท่านั้น เช่น

วรรณวิมล ทิมพานิช ทำการวิจัยเรื่อง " มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น " ² เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เด็กได้รับจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับสภาพแวดล้อมที่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ดังกล่าวกับการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน วิชสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้เพื่อพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน ประชากรที่ศึกษาได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2517 และครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเหล่านั้น ผลการวิจัยพบว่า การศึกษา อาชีพของบิดา และรายได้ของบิดามารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบางประเด็น เช่น การฟังการอภิปราย การร่วมเดินขบวน การร่วมกิจกรรมในโรงเรียน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกเกี่ยว

¹ Richard Niemi, " Political Socialization " in Jeanne Knutson (ed), Handbook of Political Psychology (San Francisco : Jossey Boss, 1973), p.118.

² วรรณวิมล ทิมพานิช, " มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517).

กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบางประเด็น เช่น การฟังการหาเสียงเลือกตั้ง

การวิจัยของ ประวิทย์ อรรถวิเวก เรื่อง " มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร " ¹ เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนโรงเรียนรัฐบาลกับโรงเรียนราษฎร์ โดยมีองค์ประกอบอื่นที่จะพิจารณา คือ เพศ การศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดาและรายได้ของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สายสามัญในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประเภทของโรงเรียน เพศ การศึกษาของบิดา อาชีพของมารดา มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของเด็กนักเรียน แต่การศึกษาของมารดา รายได้ของบิดามารดาและอาชีพของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของเด็ก

วีรวรรณ พิบูลย์ วิจัยในหัวข้อเรื่อง " ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น " ² เพื่อเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ตัวแปรคือ เพศและประเภทของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า เพศและประเภทของโรงเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในบทบาทในระบอบประชาธิปไตย

การวิจัยของ สุภาพร วิไลพันธ์ เรื่อง " ความคิดเห็นทางการเมือง

¹ ประวิทย์ อรรถวิเวก, " มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518).

² วีรวรรณ พิบูลย์, " ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518).

ของนักเรียนไทยเชื้อสายจีน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 " ¹ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นทางการเมืองกับระดับการศึกษา อาชีพ และ การเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดามารดา และเปรียบเทียบความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีนระหว่างเพศชายและหญิง และนักเรียนที่เคยเรียนภาษาจีนและไม่เคยเรียนภาษาจีน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางการเมืองอยู่ในกลุ่มอนุรักษ์นิยม ระดับการศึกษาของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีน อาชีพของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นทางการเมือง ส่วนการเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนของบิดามารดาของนักเรียนไทยเชื้อสายจีนมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นทางการเมือง นักเรียนที่เคยเรียนภาษาจีนและไม่เคยเรียนภาษาจีนมีความคิดเห็นทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

สุวรรณณี กุลวิจิตรรังสี ทำการวิจัยในหัวข้อเรื่อง " ความสำนึกต่อชาติของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ " ² เพื่อจะสำรวจว่าเยาวชนมีซึ่ดความสำนึกต่อชาติอยู่ในระดับใด เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกต่อชาติกับ อายุ เพศและระดับชั้นเรียนของนักเรียน และเปรียบเทียบความสำนึกของเด็กที่มีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการเมือง ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความสำนึกต่อชาติในระดับสูง นักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนสูงกว่ามีความสำนึกต่อชาติไม่สูงกว่านักเรียนในระดับชั้นที่ต่ำกว่า นักเรียนชายมีความสำนึกต่อชาติไม่สูง

¹ สุภาพร วิไลพันธ์, " ความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520).

² สุวรรณณี กุลวิจิตรรังสี, " ความสำนึกต่อชาติของนักเรียนในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521).

กว่านักเรียนหญิง นักเรียนมีความสำนึกต่อสัญลักษณ์ของชาติ ความเป็นชาติ พระมหากษัตริย์ ศาสนา และ วัฒนธรรม สูงกว่าความสำนึกค่านิยมมีส่วนร่วมทางการเมือง และนักเรียนมีความสำนึกต่อศาสนาต่ำกว่าความสำนึกต่อชาติและพระมหากษัตริย์

การวิจัยของสุชาติ ราษฎร์คูมตี เรื่อง " ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพมหานคร " ¹ มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาภาพพจน์ของนักเรียนไทยที่มีต่อรัฐบาลและบทบาทต่าง ๆ อันเกี่ยวกับอำนาจทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่า ภาพพจน์ที่เด็กมีต่อรัฐบาลโดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ยิ่งเด็กมีระดับชั้นเรียนสูงขึ้น ยิ่งมีภาพพจน์ในทางที่สนับสนุนต่อรัฐบาลลดลงจนกระทั่งมีค่าเป็นลบ หรือ คัดค้านในที่สุด เด็กชายมีภาพพจน์ต่อรัฐบาลในเชิงสนับสนุนมากกว่าเด็กหญิง เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลางมีภาพพจน์เชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีภาพพจน์เชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำมีภาพพจน์เชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมปานกลางและเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมปานกลางมีภาพพจน์เชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทที่สำคัญและมีลักษณะเด่นในการเรียนรู้ของเด็ก คือ พ่อ ครู ทหาร ตำรวจ และ นายกรัฐมนตรี เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น

ผลการวิจัยที่น่าสนใจอีกผลงานหนึ่ง คือ ผลการวิจัยของกิติ อมตชีวิน ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยโดยตรงของนักเรียน

¹ สุชาติ ราษฎร์คูมตี, " ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมและมัธยมในกรุงเทพมหานคร " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521).

ในชั้นประถมศึกษา¹ การเรียนรู้ทางการเมืองที่นำมาศึกษาได้แก่ การเรียนรู้ด้านความรู้และการเรียนรู้ค่านิยมทัศนคติทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตย โดยใช้วิธีการศึกษาทดลอง (experimental research) ผลการวิจัยพบว่า หลังการสอนทดลอง ความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองแตกต่างกัน โดยนักเรียนในกลุ่มทดลองมีความรู้ในลัทธิประชาธิปไตยเพิ่มมากกว่ากลุ่มควบคุม แต่ทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน คือ มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยพอกัน จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษาสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองโดยตรงได้ โดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ในลัทธิประชาธิปไตย ส่วนการเรียนรู้ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นพบว่า ตามโครงการวิจัยนี้ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเพิ่มขึ้นได้ ✓

ผู้เขียนมีความเห็นว่า นอกจากการเรียนรู้ทางการเมืองจะมีผลก่อให้เกิดมโนทัศน์ ทัศนคติ และ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบใดแบบหนึ่ง เช่น อำนานนิยมหรือ ประชาธิปไตยแล้ว การเรียนรู้ทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะก่อนถึงวัยผู้ใหญ่ (pre adult) จะมีความสำคัญอย่างมากในการสร้างการรับรู้ (perception) และ ความโน้มเอียงพื้นฐาน (basic orientations) ท่อการเมืองและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองขึ้นมาก่อน เช่น ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง (political efficacy) ความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจทางการเมือง (political trust and political cynicism) เป็นต้น ความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐานเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสร้างลักษณะการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participatory politics)

¹ กิตติ อมตชีวิน, " การเรียนรู้ทางการเมืองในลัทธิประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา : ศึกษากรณีนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดสุทธิสะอาด " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521) .

อันเป็นลักษณะที่สำคัญของระบบประชาธิปไตยสมัยใหม่¹ หน้าที่และบทบาทหลักของพลเมืองในระบบการเมืองตามแนวความคิดนี้ คือ สิ่งที่ย้อนเข้าสู่ตัวระบบ (input) ด้วยวิธีการเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่าและให้การสนับสนุนแก่ระบบการเมืองในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าในระบบการเมือง บทบาทและหน้าที่หลักดังกล่าวนี้ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองนั่นเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยก็มีโครงสร้างเน้นประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วมเช่นกัน²

ถ้าการเรียนรู้ทางการเมืองในระบบการเมืองใดสามารถสร้างและส่งผ่านให้เกิดความ โนม่อึ้งทางการเมืองพื้นฐานที่เอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เช่น ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ฯลฯ ย่อมทำให้สมาชิกในระบบการเมืองนั้นมีความกระตือรือร้นและสามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ และ ให้ความสนับสนุนต่อระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาของระบบประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีเสถียรภาพต่อไป

จากผลการศึกษาวิจัยทางรัฐศาสตร์ที่ผ่านมา ยังไม่ได้มีผู้ใดสนใจศึกษาถึงการ เรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนในระบบการเมืองไทยอย่างเฉพาะเจาะจงในแง่ของการก่อตัวของความ โนม่อึ้งทางการเมืองพื้นฐานบางประการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นผู้เขียนจึงต้องการทำการศึกษาดังกล่าวถึงการ เรียนรู้

¹ Carole Pateman, Participation and Democratic Theory (London : Cambridge University Press, 1970), p.111.

² พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, " กรอบการมองพฤติกรรมการเมือง " วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2523) หน้า 17.

ทางการเมืองของเยาวชนไทย ในประเด็นของ ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และ ความไว้วางใจทางการเมือง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปัญหาการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย ในแง่ของ ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และ ความไว้วางใจทางการเมือง

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย ในประเด็นต่าง ๆ ตามข้อ 1

2.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนชายและเยาวชนหญิง

2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนในระดับชั้นเรียนต่างกัน

2.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน

2.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง " การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร " นี้ เป็นการ

ศึกษาถึงระดับการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนในบางแ่่มมเท่านั้น ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และ ความไว้วางใจทางการเมือง โดยพิจารณาว่า เป็นความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐานซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทางการเมือง อันเป็นที่เริ่มต้นที่ยังมิได้มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยโดยละเอียดไว้ก่อน

ในการศึกษานี้ จะทำการศึกษากลุ่มประชากรที่เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีอายุระหว่าง 11 - 18 ปี โดยประมาณ ช่วงอายุนี้เป็นระยะที่เด็กได้มีการเรียนรู้ทางการเมืองจากองค์กรให้การเรียนรู้ (socializing agents) ที่สำคัญ คือ ครอบครัว และ โรงเรียนมาแล้วระยะหนึ่ง จนมีการก่อตัวของความโน้มเอียงทางการเมืองพื้นฐานบางประการเป็นรูปเป็นร่างพอสมควร รวมทั้งในด้านความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และ ความไว้วางใจทางการเมือง แต่เด็กและเยาวชนในวัยนี้ก็ยังคงได้รับอิทธิพลในการเรียนรู้ทางการเมืองจากบางองค์กรเท่านั้น ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และ สื่อมวลชน ดังนั้นจึงอาจสามารถพิจารณาถึงข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลขององค์กรเหล่านี้ นอกจากนี้ ในช่วงอายุนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของการเรียนรู้ทางการเมืองที่น่าสนใจบางประการ เช่น ความไว้วางใจทางการเมือง เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง กลุ่มประชากรที่ทำการศึกษานี้จำกัดอยู่เฉพาะนักเรียนในโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจาก ข้อจำกัดในด้านเวลาและค่าใช้จ่าย แต่กลุ่มประชากรนี้ก็มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับชั้นเรียน หรือ อายุ ตลอดจนเพศ ซึ่งจะให้เป็นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาได้พอสมควร และ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาเหล่านี้จะได้แยกย้ายไปศึกษาต่อ หรือ ประกอบอาชีพในสาขาต่าง ๆ กันในอนาคต ซึ่งจะเป็นสมาชิกของระบบการเมืองที่กระจายอยู่ในทุกส่วนของระบบการเมืองและมีบทบาทต่าง ๆ กันไปในอนาคตนั่นเอง

สมมติฐานในการศึกษาวิจัย

จากการตรวจเอกสารและผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับเด็กและการ
เรียนรู้ทางการเมือง จึงได้ตั้งสมมติฐานในการศึกษาวิจัยนี้ขึ้น ดังนี้

- 1) ก. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ย
มีระดับความสนใจทางการเมืองค่อนข้างต่ำ
 - ข. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ย
มีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองค่อนข้างต่ำ
 - ค. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ย
มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองค่อนข้างสูง
 - ง. นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเฉลี่ย
มีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลค่อนข้างสูง
- 2) ก. นักเรียนชายจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักเรียนหญิง
 - ข. นักเรียนชายจะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง
สูงกว่านักเรียนหญิง
 - ค. นักเรียนชายจะมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองสูงกว่า
นักเรียนหญิง
 - ง. นักเรียนชายจะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลต่ำกว่า
นักเรียนหญิง
- 3) ก. นักเรียนในระดับชั้นเรียนที่สูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมือง
สูงกว่านักเรียนในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่า
 - ข. นักเรียนในระดับชั้นเรียนที่สูงกว่าจะมีระดับความรู้สึกมี
ประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่านักเรียนในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่า
 - ค. นักเรียนในระดับชั้นเรียนที่สูงกว่าจะมีระดับความไว้วางใจ
ทางการเมืองต่ำกว่านักเรียนในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่า

004231

ง. นักเรียนในระดับชั้นเรียนที่สูงกว่าจะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลต่ากว่านักเรียนในระดับชั้นเรียนที่ต่ำกว่า

4) ก. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า

ข. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าจะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า

ค. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าจะมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองต่ากว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า

ง. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าจะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลต่ากว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า

5) ก. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ากว่า

ข. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าจะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ากว่า

ค. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าจะมีระดับความไว้วางใจทางการเมืองต่ากว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ากว่า

ง. นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงกว่าจะมีความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของรัฐบาลต่ากว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ากว่า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบว่าการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผ่านองค์กรต่าง ๆ ในสังคมได้ก่อให้เกิดความสนใจทางการเมือง ความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง และ ความไว้วางใจทางการเมือง ตลอดจนความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพของรัฐบาล ในระดับใด เป็นไปในทิศทางที่เอื้ออำนวยต่อระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือไม่ อย่างไร และทราบถึงพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้น เมื่อเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงในค่านาย

2. ได้ทราบว่าตัวแปรต่าง ๆ อันได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน บลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ทางการเมืองของนักเรียนในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นนั้นหรือไม่ ในทิศทางใด

3. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางการเมือง และ อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาคนคว่ำที่ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

การดำเนินการวิจัย

กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ชั้นมัธยมปีที่ 1 มัธยมปีที่ 2 มัธยมปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และ มัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนทุกประเภท อันได้แก่ โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนราษฎร์ และ โรงเรียนสาธิต

ผู้วิจัยได้ทามวลประชากร โดยติดต่อสอบถามไปยัง ฝ่ายโครงการและงบประมาณ กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา แผนกสถิติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ปรากฏว่า ในปีการศึกษา

2523 มีจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น 322,366 คน
กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ได้กำหนดให้มีขนาด 800 คน การสุ่มตัวอย่าง
ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (two-stage sampling) โดยในขั้นแรก
ได้ทำการจับฉลากเลือกเขตที่จะใช้ทดสอบจำนวน 8 เขต จาก 23 เขตในกรุงเทพ
มหานคร แล้วรวบรวมรายชื่อของโรงเรียนทุกประเภทใน 8 เขตนั้น เพื่อทำการจับ
ฉลากเลือกโรงเรียนที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง 12 โรงเรียน โดยในการจับฉลากทั้ง
สองขั้นตอนใช้วิธีจับแล้วแทนที่เดิม เพื่อให้ประชากรมีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นกลุ่ม
ตัวอย่างในการวิจัยอย่างเท่าเทียมกัน

รายชื่อโรงเรียนที่ทำการวิจัย

เขต	โรงเรียน
พระนคร	โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม
	โรงเรียนเบญจมราชาลัย
บางรัก	โรงเรียนพุทธจักรวิทยา
	โรงเรียนศึกษาวิทยา
พญาไท	โรงเรียนรุจิเสวีวิทยา
	โรงเรียนศรีอยุธยา
บางกะปิ	โรงเรียนเซ็นต์ คอมินิค
หนองจอก	โรงเรียนวัดหนองจอก
ราษฎร์บูรณะ	โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม
บางขุนเทียน	โรงเรียนไพศาลศิลป์
	โรงเรียนสิงหาราชพิทยาคม
ป้อมปราบ	โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์

ตารางที่ 1
ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
ชาย	428	54.94
หญิง	351	45.06
<u>ระดับชั้นเรียน</u>		
มัธยมปีที่ 1	135	17.33
มัธยมปีที่ 2	123	15.79
มัธยมปีที่ 3	87	11.17
มัธยมศึกษาปีที่ 3	214	27.47
มัธยมศึกษาปีที่ 4	102	13.09
มัธยมศึกษาปีที่ 5	118	15.14
<u>ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน</u>		
สูง	239	30.68
กลาง	282	36.20
ต่ำ	258	33.12
<u>ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม</u>		
สูง	208	26.70
กลาง	361	46.34
ต่ำ	210	26.95
รวม	779	100

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง ลักษณะคำถามในแบบสอบถามมีลักษณะปิดทั้งหมด เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยให้นักเรียนเลือกตอบให้ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเอง คำถามในส่วนนี้ประกอบด้วย

ก. เพศ ประกอบด้วย เพศชายและเพศหญิง

ข. ระดับการศึกษา หมายถึง ชั้นเรียน แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ตั้งแต่ มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากข้อนี้จะสามารถแยกแยะระดับอายุของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามได้ควย เนื่องจากในระดับชั้นเรียนต่าง ๆ จะประกอบด้วยผู้ที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกันเป็นส่วนใหญ่

ค. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนจากการสอบครั้งที่ผ่านมา คิดเป็นแต้มเฉลี่ย หรือ ร้อยละ

ง. อาชีพของบิดามารดา แบ่งเป็น ทหารตำรวจ ข้าราชการพลเรือน รัฐวิสาหกิจ ประกอบธุรกิจส่วนตัว รับจ้าง เกษตรกร และ อื่น ๆ เพื่อให้เป็นตัวชี้ในการแบ่งฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

จ. รายได้ของบิดามารดา จำแนกเป็น ต่ำกว่า 3,000 บาทต่อเดือน ประมาณ 3,000 - 7,000 บาท ต่อเดือน และ สูงกว่า 7,000 บาทต่อเดือน คำตอบนี้นำมาประกอบการพิจารณาจำแนกฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

ฉ. เครื่องใช้ภายในบ้าน เพื่อประกอบการพิจารณาแบ่งฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวของนักเรียน

ตอนที่ 2 เป็นส่วนทดสอบระดับความรู้ทางการเมือง และ แบบวัดระดับความสนใจทางการเมือง ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบตามความรู้

และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 3 เป็นแบบวัดระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง ลักษณะคำถามเป็นแบบ rating scale แบบ Likert คำถามเกี่ยวกับระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองบางส่วน คัดแปลงมาจากงานวิจัยในสหรัฐอเมริกา ของ เดวิด อีสตัน และ แจ็ค เดนนิส เรื่อง The Child's Acquisition of Regime Norms : Political Efficacy¹ ส่วนคำถามเกี่ยวกับความไว้วางใจทางการเมืองบางส่วนนำมาจากผลงานของ แชนครา เค ซวาร์ตซ์ เรื่อง Patterns of Cynicism : Differential Political Socialization among Adolescents²

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐบาล ลักษณะคำถามเป็น rating scale แบบ Likert

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เมื่อสร้างแบบสอบถามชุดแรกขึ้นแล้ว ได้นำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบข้อบกพร่องและแก้ไข เพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงในเนื้อหา เมื่อผ่านการแก้ไขขั้นหนึ่งแล้ว จึงได้นำมาทำการทดลองศึกษา (pretest)

¹David Easton and Jack Dennis, "The Child's Acquisition of Regime Norms : Political Efficacy " Op.Cit.

²Sandra K. Schwatz, " Patterns of Cynicism : Differential Political Socialization among Adolescents " in David C. Schwatz and Sandra K. Schwatz (eds), New Directions in Political Socialization (New York : Free Press, 1975), p. 188 - 202.

ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนจากโรงเรียนอนุที่รัฐอารามวิทยาเขต เขตหน่วยขวาง เป็นตัวอย่างที่จะใช้ทดลองศึกษา โดยทำการทดสอบนักเรียน 60 คน จาก 6 ระดับชั้นเรียน ชั้นละ 10 คน และ ทำการทดสอบซ้ำ เฉพาะแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 4 โดยทดสอบกับกลุ่มประชากรกลุ่มเดิม

สำหรับการทดสอบแบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคำนวณค่า $\text{coefficient of reproductivity}^1$ โดยนำผลการทดสอบทั้งสองครั้งมาเปรียบเทียบกัน คนต่อคน และ ข้อต่อข้อ เพื่อพิจารณาความเหมือนหรือความแตกต่างกันของการทดสอบทั้งสองครั้ง โดยใช้สูตร

$$CR = 1 - e/n$$

โดย e = จำนวนข้อที่คลาดเคลื่อนไปจากการทดสอบแรก

n = จำนวนข้อทั้งหมด

$$\text{จากการคำนวณ ได้ค่า } CR = 0.745$$

ส่วนการทดสอบแบบสอบถามตอนที่ 3 ซึ่งเป็นแบบวัดระดับความรู้สึที่มีประสิทธิภาพทางการเมืองและระดับความไว้วางใจทางการเมือง ได้ใช้วิธีการคำนวณค่าอำนาจการจำแนก (discriminative power) ของแต่ละข้อความ และคำนวณค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบวัดทั้งชุด โดยใช้วิธี split-half หากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อคู่และข้อคี่ และแก้โดยสูตร Spearman - Brown

การคำนวณค่าอำนาจการจำแนกนี้ ดำเนินการโดยนำคำตอบจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาตรวจให้คะแนนและรวมคะแนนของแต่ละชุด เรียงลำดับคะแนนของแบบวัดระดับความรู้สึที่มีประสิทธิภาพทางการเมืองและระดับความไว้วางใจทาง

¹ E. Terrence Jones, Conducting Political Research (New York : Harper & Row, 1971) , p.42-43.

การเมืองทั้ง 60 ชุด จากคะแนนสูงสุดถึงคะแนนต่ำสุด นำแบบสอบถามชุดที่ได้
คะแนนสูงสุด 25 % และ ต่ำสุด 25 % มาทดสอบและคำนวณหาค่าอำนาจการ
จำแนกตามสูตร

$$Dp. = \frac{\bar{X}_h - \bar{X}_l}{N}$$

$$\bar{X}_h = \text{มัธยัม เลขคณิตของกลุ่มสูง}$$

$$\bar{X}_l = \text{มัธยัม เลขคณิตของกลุ่มต่ำ}$$

$$N = \text{จำนวนตัวอย่างประชากรของกลุ่มสูงหรือต่ำ}$$

ส่วนการทดสอบแบบวัดระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและ
ความไว้วางใจทางการเมืองทั้งชุดโดยการคำนวณค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่า
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อคู่และข้อคี่ โดยใช้สูตร¹

$$r_{xy} = \frac{N \sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{[N \sum x^2 - (\sum x)^2] [N \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

$$x = \text{คะแนนข้อคี่}$$

$$y = \text{คะแนนข้อคู่}$$

และแก้โดยสูตร² Spearman Brown

$$r_{tt} = \frac{2(r)}{1+r}$$

จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแบบวัดความรู้สึกมีประสิทธิ
ภาพทางการเมือง = 0.6657 เมื่อใช้วิธีแก้ของ Spearman Brown = 0.7993

จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของแบบวัดความไว้วางใจทาง
การเมือง = 0.6146 เมื่อใช้วิธีแก้ของ Spearman Brown = 0.7613

¹ Frederick M. Croxton, Applied General Statistics,
(New Jersey : Prentice Hall, 1955), p.469.

² William Wiersma, Research Methods in Education
(New York : J.B.Lippcott, 1969), p.187.

หลังจากนั้น ได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อสร้างแบบสอบถามชุดจริง โดยคัดเลือกข้อที่มีอำนาจการจำแนกสูง และ แก้ไขข้อความตลอดจนคำอธิบายให้เป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้อง ไม่คลุมเครือ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อไปยังฝ่ายบริหารของโรงเรียนที่ถูกเลือกเป็นหน่วยวิจัยเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากนักเรียนในโรงเรียน โดยการตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังแต่ละโรงเรียนจำนวน 72 ชุด จำแนกให้กระจายไประดับชั้นละ 12 ชุด โดยดำเนินการส่งและรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง ปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 821 ชุด และ หลังจากได้ตรวจคัดแบบสอบถามชุดที่ไม่สมบูรณ์ออกไปแล้ว คงมีแบบสอบถามที่จะสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยได้ 779 ชุด คิดเป็นร้อยละ 90.16 ของแบบสอบถามที่ส่งออกไป หรือ ร้อยละ 97.37 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเป้าหมายไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อคัดแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แล้ว จึงนำมาทำการลงรหัสเพื่อประมวลผลข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ ที่สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการนี้ ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและทดสอบโปรแกรมก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จ SPSS

เทคนิคทางสถิติที่ใช้ประกอบด้วย การคำนวณอัตราส่วนร้อยละ การคำนวณค่ามัธยฐานเลขคณิต การทดสอบไคสแควร์ และ การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไข (Contingency Coefficient) .